

POSTANOWIENIE

15 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko

na posiedzeniu niejawnym 15 lutego 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa A. W. i Z. W.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 26 maja 2022 r., I ACa 1174/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz A. W. i Z. W.
po 1 350 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych
za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia
pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 26 maja 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z 27 września 2022 r.

Pozwany w skardze kasacyjnej wniesionej od wyroku Sądu drugiej instancji wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania uzasadnił wystąpieniem istotnych zagadnień prawnych w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Odwołał się również do przyczyny kasacyjnej z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., wskazując na potrzebę wykładni przepisów

prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj.: art. 353¹ k.c., art. 189 k.p.c., art. 385¹ § 1 k.c., art. 353 § 1 k.c. w zw. z art. 69 § 1-2 pr. bank., art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, 31 ust. 3 i 32 ust. 1 Konstytucji, art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 3 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 358 § 2 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c., art. 24 ust. 3 ustawy o NBP w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.

Powołał się również na nieważność postępowania przed Sądem drugiej instancji, uzasadnioną rozpoznaniem sprawy przez Sąd Apelacyjny w niewłaściwym składzie (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie A. W. i Z. W. wniesli o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08). Konieczne jest przytoczenie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Skarżący powinien przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne i ma znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawie (zob. m.in. postanowienia SN z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07, i z 9 lutego 2011 r., III SK 41/10).

Zwrócić uwagę należy, że sformułowane przez skarżącego zagadnienia były już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego (zob. np. uchwała składu siedmiu

sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 oraz wyroki SN: z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 985/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 31 marca 2023 r., II CSKP 775/22, i z 5 kwietnia 2023 r., II CSKP 1075/22). W sytuacji, gdy Sąd Najwyższy wyraził już swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego zmianę, brak jest interesu publicznego w przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Zagadnienie czy klauzule przeliczenia walutowego w umowie kredytu wyrażonego w walucie obcej określają „świadczenia główne” stron tej umowy w rozumieniu art. 385¹ §1 zd. drugie k.c. zostało w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięte (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22). Dominuje pogląd, że zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej klauzule, a zatem także klauzule zamieszczone we wzorcach umownych kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy. W orzecznictwie TSUE również podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, I CSK 2855/22 5 Andriciuc i in., pkt 35). Za takie uznawane są m.in. postanowienia znoszące mechanizm indeksacji oraz różnic kursów walutowych, pośrednio prowadzące do zaniknięcia ryzyka kursowego, bezpośrednio związanego z indeksacją kredytu do waluty (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriciuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. np. wyroki SN z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21, i z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). Postanowienie te kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, przez uzależnienie wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od wyłącznej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Takie uregulowanie umowne należy uznać za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Przyjmuje się również, że klauzula ryzyka walutowego wiąże się z nieudzieleniem kredytobiorcy wystarczających informacji dotyczących zagrożeń związanych z jej zastosowaniem. Kredytobiorca musi zostać jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej, ponosi przez cały okres obowiązywania umowy ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Do sądu krajowego należy dokonanie niezbędnych ustaleń w tym zakresie. (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., w sprawie C-186/16, R. P. Andriuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 50; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 74-75; z 14 marca 2019 r., w sprawie C-118/17, Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt., pkt 34-35, 40, 43, 46; z 10 czerwca 2021 r., C-776/19 i C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt

56, 69, 71-72, 74). Klauzula ryzyka walutowego w zakresie, w jakim określa główny przedmiot umowy kredytu, a tym samym podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i charakteryzuje tę umowę, wchodzi w zakres stosowania art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 i jest poddawana ocenie, czy została sporządzona w jasny i zrozumiały sposób (zob. wyroki TSUE z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt przeciwko Teréz Ilyés i Emil Kiss, pkt 68 i C-776/19 i C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 56). Sąd Najwyższy wypowiadał się już także na temat uzyskania od klienta banku pisemnego oświadczenia, potwierdzającego „pełną świadomość” ryzyka walutowego, akcentującego jedynie kwestie formalne, bez należytej troski o rzeczywiste zapewnienie owej „pełnej świadomości” (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 oraz postanowienie SN z 30 września 2022 r., I CSK 2071/22).

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wyroku wyczerpująco wyjaśnił, dlaczego klauzula ryzyka walutowego nie została zastrzeżona w sposób jasny i zrozumiały dla konsumenta. W judykaturze Sądu Najwyższego dostrzega się także ścisłe powiązanie ze sobą klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli *spreadu* walutowego. Za upadkiem umowy przemawia to, że po wyeliminowaniu klauzul kursowych w kredycie indeksowanym do waluty obcej, nie wiadomo, w jakiej wysokości mają być ustalone i spłacane raty w walucie obcej, co czyni umowę niewykonalną (zob. wyroki SN: z 3 lutego 2022 r., II CSKP 975/22; z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22; i z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22). Unieważnienie klauzul przeliczeniowych prowadzi nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również pośrednio do zniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją przedmiotowego kredytu do waluty obcej (zob. wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, K. Dziubak, J. Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, i postanowienie SN z 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22).

Wyeliminowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi zatem konieczność dokonania oceny czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków

stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy (zob. wyrok SN z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Ocenę czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17). Od tego też momentu klauzule abuzywne nie są wiążące dla konsumenta, chyba że konsument wyrazi świadomą wolę na objęcie go takim postanowieniem umownym. Skutek niezwiązania klauzulą abuzywną *ex tunc*, oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej taką klauzulę pozostają bez znaczenia dla niewiążącego charakteru niedozwolonych postanowień umownych.

W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Sądu Najwyższego przyjmuje się, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż stoi on na przeszkodzie wypełnianiu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym. Stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku w umowie powinno skutkować przywróceniem sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej powinien się znajdować, w przypadku braku takiego warunku (zob. wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18). W takim wypadku nie można zastąpić kursu z tabeli żadnym innym kursem notowania franka szwajcarskiego do złotego, w tym średnim kursem ogłaszany przez NBP (zob. wyroki SN: z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21), a co więcej w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że brak jest takich przepisów dyspozytywnych (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, i z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22). Sąd Najwyższy wypowiadał się już również co do niedopuszczalności zastąpienia niedozwolonych postanowień kursowych przez sięgnięcie do art. 69 ust. 3 pr. bank., wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) albo art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki SN z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22).

Wykładnia art. 189 k.p.c. i interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy była już wielokrotnie przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. Uzależnienie powództwa o ustalenie od wystąpienia interesu

prawnego należy pojmować elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej jego wykładni, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy w drodze innego powództwa (powództwa o świadczenie) strona może uzyskać pełną ochronę (zob. wyroki SN: z 9 lutego 2012 r., III CSK 181/11; z 17 kwietnia 2015 r., III CSK 226/14; z 23 marca 2018 r., II CSK 371/17; z 26 maja 2021 r., II CSKP 64/21 oraz postanowienie SN z 12 lutego 2021 r., IV CSK 423/20). Jeżeli strona procesu cywilnego zamierza uzyskać stabilne rozstrzygnięcie co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego będącego podstawą żądania zasądzenia świadczenia, co może dotyczyć zwłaszcza sytuacji, w których ze stosunku tego wynika większa liczba roszczeń lub jego ocena może mieć znaczenie dla wyniku innych postępowań sądowych między tymi samymi stronami, może – zgodnie z zasadą dyspozycyjności – żądać ustalenia prawa lub stosunku prawnego (art. 189 k.p.c.). Ocena tego żądania znajdzie wówczas wyraz w sentencji i – w razie uprawomocnienia się wyroku – będzie korzystać z prawomocności materialnej na zasadach ogólnych (zob. postanowienie SN z 23 kwietnia 2021 r., II CSK 9/21 oraz uchwała SN z 14 marca 2014 r., III CZP 121/13).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w orzecznictwie i na czym rozbieżność ta polega. Niezbędne jest powołanie orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie wyjaśnienia, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika oraz z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający.

Sformułowane przez skarżącego wątpliwości interpretacyjne nie czynią zadość wskazanym wymaganiom. Skarżący nie sporządził w sposób prawidłowy uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania w zakresie potrzeby wykładni wskazanych w skardze przepisów. Uzasadnienie wniosku opartego na tej przyczynie kasacyjnej ma na celu analizę konkretnych przepisów i do tego się ogranicza, a więc nie polega na jednoczesnej wykładni kilku przepisów – czego

oczekuje skarżący – i poszukiwaniu na tej podstawie określonej normy prawnej, która mogła albo nie mogła zostać zastosowana w zindywidualizowanej sprawie objętej skargą kasacyjną (zob. postanowienie SN z 13 stycznia 2022 r., I CSK 1467/22). Ponadto wątpliwości te zostały już wystarczająco wyjaśnione w orzecznictwie. Odwołanie się do tych samych zagadnień prawnych zarówno jako zagadnień nowych, a więc takich które nie doczekały się szerszej analizy w orzecznictwie (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jak i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) jest wewnątrznie sprzeczne. Skarżący w sposób nieuprawniony połączył obie przesłanki kasacyjne.

Powołane przez skarżącego argumenty nie przekonują, że postępowanie przed Sądem Apelacyjnym toczyło się w warunkach nieważności postępowania. Rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego, skutkujące nieważnością postępowania (art. 379 pkt 4 *in principio* k.p.c.), zgodnie z wykładnią prawa przyjętą w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r. (III PZP 6/22, OSNP 2023, nr 10, poz. 104), dotyczy sytuacji, które miały miejsce po dacie jej podjęcia. Zaskarżony wyrok został natomiast wydany 26 maja 2022 r.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie znajdując również okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

[SOP]

(r.g.)

